

Ræða flutt þegar lagður var hornsteinn að nýja Sjómannaskólanum.

Bjarni Benediktsson – Stjórnmaál – Ræður – Hornsteinn – Sjómannaskólinn

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360

Ræður

Askja 4-3, Örk 6

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Í dag var lagður hornsteinn hins nýja sjómannaskóla.

Sá, sem gengur að daglegum störfum í bænum, verður sjómannaskólans nýja eigi mikið var, en þegar til Reykjavíkur kemur, hvort heldur austan úr sveitum, landleiðis að norðan og vestan, eða utan af hafi, gnæfir þessi tígulegi skóli yfir bæinn.

Honum hefur verið fenginn sá byggingar - reitur, þaðan sem viðsýnast er, sá staður, sem best ber og úr fjarlægð helst setur svip á bæinn.

Með þessu er gefið til kynna, að Reykjavík öllu öðru fremur sé sjómanna bæ.

Er þetta eðlilegt eða sanngjarnt gagnvart öðrum stéttum?

Við dagleg störf í bænum verða menn af eðlilegum ástæðum sjómanna ekki svo mjög varir.

Og fljótt á litið kann maður að verða annara atvinnugreina en sjómenskunnar eigi síður var í sögu bæjarins.

Þegar Reykjavík hófst til vegs fyrir atbeina Skúla fógeta, þá átti hún fyrst og fremst að verða iðnaðarbær. Sá iðnaður varð að vísu eigi langur, en á síðari árum hefir iðnaði í bænum vaxið svo fiskur um hrygg, að hann er nú ein höfuðstoð bæjarfélagsins.

Þá er Reykjavík eigi síður tengd verzluninni. Kaupstaðarréttindi fékk bæinn um leið og ein - okuninni var af létt, og stíð síðan hefir verzlun með einum eða öðrum hætti verið eitt helsta við - fangsefni borgaranna.

Ekki má heldur gleyma því, að Reykjavík er helsta setur menta og fagurra lista á landi hér. Hér sitja öðstu embættismenn og fjöldi annara opinberra starfsmanna stjórn og þing. Með öðrum orðum Reykjavík er höfuðborg Íslands.

Þegar á allt þetta er litið og ýmislegt annað, er þá ekki ósanngjarnt að láta borgarana búa í því tákni, að bæinn fyrst og fremst sé sjómanna bæ?

En vissulega er á engan hallað, þótt svo sé gert.

Reykjavík varð höfuðborg, hér þróaðist verzlun, iðnaður og annað atvinnulíf, einungis vegna þess, hve Reykjavík lá vel við siglingum jafnvel á meðan erlendir menn einir héldu þeim uppi.

Siglingarnar hafa frá upphafi verið lífseð Reykjavíkur, en þarinn óx þá fyrst úr grasi, þegar hann öðlaðist eigin sjómannastétt. Aflinn, sem fiskimenn hafa sótt úr sjónum, er undirstaða alls þess, sem í þessum bæ hefir verið byggt. Og færaennirnir sem á íslenskum skipum hafa flutt varning á milli landa, hafa ekki aðeins aukið bryggi borgaranna heldur einnig skilið hér eftir auð, er ella hefði orðið erlendra manna eign.

Þessvegna er það eigi nema að vonum, að einn glæsilegasti byggingarreitur í bænum hefir verið valinn fyrir skólasetur sjómanna, svð að þetta heimkynni þeirra, er hið fyrsta, sem ferðalangur veitir athygli, er hann úr fjarlægð horfir til bæjarins.

En það er eigi síður táknrent, að í júní 1944 skuli vera lagður hornsteinninn að þessari miklu byggingu.

Lýðveldið forna leið undir lok og landsmenn mistu frelsi sitt m.a. og ekki síst vegna þess, að þeir týndu að mestu niður siglingum.

Endurreisnarbaráttan var að verulegu leyti barátta fyrir því að öðlast skipakost, fyrst til fiskiveiða, og síðan til strand- og milli-landaferða.

Á ófrelsisöldunum voru oft uppi ráðagerðir um að landsmenn eignuðust einhvern skipakost. Nefndir voru skipaðar til þess svo sem árið 1702 að athuga hvort ekki væri unt, að t.d. hver landsfjórðungur fengi eitt þil-skip til fiskveiða.

En úr slíkum bollaleggingum varð ekkert, fyrr en landsmenn fóru að nokkru að ráða málum sínum sjálfir. Þegar lokið var algerri forsjá erlendra stjórnarvalda og menn fengu frjálshæði til að beita eigin manndáð og dug, þá útveguðu þeir sér sjálfir skipin, sem vanrækt hafði verið að fá þeim.

Síðan óx skipastóllinn með vaxandi sjálfreði þjóðarinnar og sjálfstæðið óx með vaxandi skipastól.

Fiskveiðar og siglingar verður eigi aðeins grundvöllur að efnalegri hagsæld þjóðarinnar heldur einnig afl og orkugjafi til nýrra dáða, framtaks og sjálfstrausts.

Það var ekki tilviljun, að síðasta orsökkin til þess, að sambandslögin 1918 voru samín og Ísland í framkvæmd losað úr ríkisheildinni dönsku, var krafa Íslendinga um viðurkenningu á sínum eigin siglingarféna. Þetta var glögt tákni þess, hve sóknin út á hafið var nátengd hinní stjórni - skipulega sjálfstæðisbaráttu landsmanna.

Og það er eigi síður tákni þessa samhengis, að í sama mánuði og lýðveldið er endurreist skuli hornsteinn lagður að því húsi, sem á að gera það mögulegt, að íslenskir sjómenn fái um næstu aldir þá mentun, sem geri þá vaxna sínu mikla hlutverki.

En við skulum minnst þess, að þótt mikilsvert sé, að þetta hús er reist, þá er þó eigi alt fengið með því. Enn mikils verðara verkefni er enn ólokið.

Íslenskur skipastóll hefur nú um sinn eigi vaxið sem skyldi. Og verri en það. Á styrjaldarárunum hafa stór skörð verið höggvin í hann.

Hin miklu sjóslys sem valdið hafa þessum skörðum eru vissulega óbetandi.

Í þeim höfum við mist mikinn fjölda ágættra drengja sem við fáum aldrei bæt og heldur eigi grátið úr helju.

En skipatjónið má beta. Þjóðin á nú næga fjármuni til að afla sjálfri og sjómönnum sínum nýrra og góðra skipa að ófriðnum loknum.

Ef vel er á haldið eigum við þess kost að búa nú svo um, að í langa hríð þurfi eigi að óttast að neinn maður farist vegna ófullkomins umbúnaðar íslenskaskips.

Það verkefni að koma upp nægum og öruggum skipaflota, bæði til fiskiveiða og farmensku, er okkur sannarlega ekki of vaxið.

Til þess að svo geti orðið þarf enga opinbera styrki, það þarf hvorki að skattleggja aðra

landsmenn um eyrisvirði né undanþiggja útgerð né sjófarendur neinum sanngjörnum álögum. Alt sem gera þarf er það að láta útvegnum í einhverju formi eftir svo mikinn hluta þess, sem fyrir hans tilstilli er aflað, að eðlileg endurnýjun og viðbót geti átt sér stað.

Við megum deila um eignarréttinn að skipunum. En um hitt má eigi deila, að nýrra og betri skipa verður að afla. Um það verða allir landsmenn að sameinast.

Með því gjöldum við ekki aðeins hinni hugþé prúðu stétt, sem skipunum siglir, verðugar þakkir og þó þér minstu, sem til mála geta komið. En vér skulum heldur eigi dylja okkur þess, að velfarnaður bæjarfélags okkar, höfuðborgar Íslands, er undir því kominn að við eignumst fleiri og betri skip. En umfram allt skulum við minnst, að öflugur sjávarútvegur og þrekmikil sjómanna - stétt hljóta stíð að verða helstu stoðir þess lýðveldis, sem vér á næstu dögum etlum að endur - reisa.